

A TÖRTÉNETTUDOMÁNYI OSZTÁLYOZÁS ÉS TÁJÉKOZTATÁS NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

DIPPOLD PÉTER

A történettudományi tájékoztatás specifikus vonásai

A történetiség

A történettudomány a múltban lezajlott események, folyamatok és ennek következtében létrejött politikai, tudományos stb. változások tudományos igényű feltárására vállalkozik.

A természet- és alkalmazott tudományokkal ellentétben döntő jelentőségű a más társadalomtudományokkal való organikus kapcsolata. A ma emberének a történelem befolyásolására időbeli lezártága miatt nem nyílik lehetősége, viszont annál inkább a múlt törvényszerűségeinek és eseményeinek valóságú magyarázatára és rekonstruálására.

A történettudomány ugyanakkor minden egyéb tudományághoz kapcsolódik, mert valamennyinek történelmi aspektusa (tudománytörténet) is van, amely tudományos igényvel csak történeti módszerekkel kutatható; ily módon az ágazati tudománytörténetek gyakorlatilag a komplex történettudomány részeivé válnak. A nem történeti jellegű tudományok esetében is számolnunk kell a történetiséggel (a múltban elért eredményekre épülnek pl. az új találmányok, felfedezések), de a kutatási eredmények sok esetben a jövőben realizálódnak. A retrospektív jellegű tudományok (a történettudomány mellett ilyen pl. az irodalomtörténet, régészet, a néprajz egy része stb.) tárgya mindig a múltban lejátszódott, lezárt folyamatok, jelenségek, és így sohasem léphetik át a „ma” küszöbét. (Bár a múltban gyökerező törvényszerűségek feltárásának feltétlenül hatást kell gyakorolni pl. a jövőt formáló politikai döntésekre; a ma és a jövő folyamatainak alakulására. Paradoxnak tűnő módon a „hosszú távú” történeti kutatás és az ugyancsak hosszú távú jövőkutatás összehangolása a két tudomány művelőinek közös feladata.

A tér–idő–tudományterület hármasszere

A történelem meghatározó eleme az idő és a tér kapcsolatrendszere. Az *időfaktor* (történelmi időszámítás) a történelmi fejlődés egyes eseményeinek, periódusainak megkülönböztetésére, szétválasztására és egyben behatárolására szolgál, a *tér (földrajzi) faktor* a történelmi események helyének meghatározását biztosítja. A történelem csak e két tényező összefüggéseinek rendszerében szemlélhető. A történettudományi osztályozási rendszerek általában e két sík metszetében írják le első megközelítésben tárgyukat, a tájékoztatási eszközök pedig döntő többségben ugyancsak a tudomány jellegéből következő immanens felosztáshoz igazodnak. (Kivételt képeznek a tárgyszórendszerek, indexek.)

Harmadik megközelítési szempontként általában a történelem különböző szféráinak elkülönítését alkalmazzuk. E nézőpontból megkülönböztethető gazdaság-, társadalom-, politika (esemény)-, művelődés-, jog- és egyháztörténet, illetve ezek szűkebb vetületei. Ez a felosztás az alapja a történettudományban végbemenő szakosodásnak is, amely – bár nem független a területi és időbeli tényezőktől – egy-egy korszak, vagy akár egyazon esemény tárgyyszerű, különböző nézőpontok szerinti megközelítését teszi lehetővé.

A felsorolt három tényező hozzávetőleg elegendő egy történelmi témájú dokumentum tartalmának körülírására, esetenként újabb megközelítési módokkal kibővítve; az osztályozási (visszakereső) rendszerek jó hatásfokához azonban korántsem elégségesek. Igen nagy – mondhatnám perdöntő – jelentőségű egymáshoz való viszonyuk, struktúrájuk, szervezetségi fokuk, valamint az a tény, hogy az osztályozás milyen mértékben képes a három (vagy több) sík egyike-másika felől a visszakereshetőséget biztosítani.

A források és a feldolgozások kettőssége

A történettudomány és így a történelmi tájékoztatás specifikus vonásának tekintetjük a források és feldolgozások éles különválasztását. A történelmi források nagy többségben nem jelentek meg nyomtatásban; a róluk való tájékoztatás általában csak közvetve, a különböző levéltári fondjegyzékeken keresztül lehetséges. A kiadott forrásanyag külön kezelését a történelmi kutatásban betöltött megkülönböztetett szerepük indokolja.

A történettudományi irodalom feltárásának néhány típusa

Az ETO

Az ETO a történelemre vonatkozóan a következő általános elvet követi: „A történelmi eseményeket a szakozás szempontjából a történés helye és időpontja határozza meg, mégpedig a helyi, területi tényező elsődlegesen, az időbeli tényező másodlagosan.”

A földrajzi tényező primátusának kijelentése egyértelműen meghatározza az osztályozási rendszer struktúráját. Az alapkategóriákat (országhatárok) a táblázat készítésének idején (1901) fennálló földrajzi-politikai állapotok alapján állították össze, és ezeket az ETO alapvetően megtartotta máig is. Az azóta bekövetkezett változásokat csak úgy tudjuk nyomon követni, hogy az államhatárok módosulása miatt más országokhoz került területeket az eredeti és az új helyzet szerint egyaránt osztályozzuk.

Az országokon belül minden esetben időrendi sorrendben követhető az illető állam története, bár az időrendbe óhatatlanul bekerültek földrajzi fogalmak is. (Pl. Németország esetében, ahol az állami egység csak 1871-ben jött létre, az egyes fejedelemségek „önálló” történelemmel, államhatalommal, uralkodói dinasztiákkal rendelkeztek. Így ezeket földrajzilag is megkülönböztették.)

Problemátikus és tisztázandó az általánosan elfogadott, az egyetemes és egyedi történelemre egyaránt (vagy differenciáltan) vonatkozó korszakhatárok kérdése is.

Az osztályozás árnyaltabbá tételére felhasználhatók a rokon- és segédtudományok szákszámjai, illetőleg a szükséges alosztások is (földrajzi, etnikai, idő, formai és nyelvi általánosan közös alosztások).

A decimális rendszer által nyújtott széles körű lehetőségek ellenére a történettudományi tájékoztatásban az ETO-nak viszonylag csekély szerep jut. Ez több okra vezethető vissza: az ETO egyetemes, minden tudományterületet felölelő rendszere nem képes a történettudomány specifikus vonásait a megfelelő rugalmassággal követni. Ezért

- az egyes főosztályok közötti merev elkülönítés a mai, komplex történettudományi szemlélettel nehezen fér össze;
- az ETO a történettudományban alapvető tér–idő összefüggés-rendszer alkalmazása mellett jelen formájában kevéssé használja fel az egyes történettudományi területek, ágazatok szerinti osztályozást;
- az osztályozás hierarchikus struktúrájából és a prekoordinált jelzetalkotásból adódó, az indirekt hozzáférést biztosító igények mellett kevésbé képes kielégíteni a direkt jellegű visszakeresést, amit pl. a tárgyszórendszerek biztosítanak.

A fenti észrevételek természetesen az ETO *jelenlegi* állapotából indulnak ki. Az ETO struktúrájának napjainkban végbemenő „forradalma” éppen a fentebb kifogásolt szemléleti és strukturális elemek egy részét korrigálná. A történelem szak esetében hármasszerezetrendszer alkalmazását tervezik, amelyben a hely és az idő mellett az ún. *subject*, az általános tudományterületnek, ágazatnak nevezett fozetta fokozottabban előtérbe kerülne. A jelzetalkotási és az ebből következő visszakeresési lehetőségek így három aspektusra bővílnének. Az eddig problematikus idő- és területi jellemzők egységesítésének megoldásán is dolgozik a FID/C/92/99 bizottság.

Az MTA Történettudományi Intézet Könyvtárának szakrendszere

A TTI könyvtárának szakrendszerét az ötvenes években történészek dolgozták ki. Mivel a könyvtár gyűjtőköre csak a történettudományra és az ahhoz kapcsolódó területekre terjed ki, az ETO-t alkalmatlannak találták a speciális kutatói igények kielégítésére. A szakrendszer alapjául I. Tóth Zoltán Magyar történeti bibliográfiája szolgált.

Az első rendezési szempont – az ETO-hoz hasonlóan – szintén a *területi* (országok szerinti) elv lett. Ha a dokumentum több országnyi térség történetének valamely aspektusát tartalmazza, területi gyűjtőfogalmak alá kerül (egyetemes történet, Kelet-Európa, Közel-Kelet stb.). A dokumentumok szerteágazó tartalmát és a terminológia változatoságát azonban e generalizációk sem tudják minden esetben tükrözni. (Az Ostblock pl. nem teljesen azonos Kelet-Európával.) Problémák adódtak az egyes területek állami hovatartozásának változásaiból is. (Pl. az Oroszország történetével foglalkozó könyvek az anyag együttartása miatt a Szovjetunió alatt található meg.) A példából is látható, hogy mindig a jelenleg érvényben levő határok szerint soroljuk be a dokumentumot a szakrendszerbe. A múltba visszatekintve azonban zavaró és félrevezető lehet ez az eljárás, különösen a változó nevű, vagy különböző időszakokban más-más államalakulathoz tartozó területek esetében. Áthidaló megoldásként pl. az Erdélyre vonatkozó dokumentumok Magyarország és Románia alatt egyaránt megtalálhatók, ami könyvenként egy plusz (és tulajdonképpen felesleges) cédula behelyezését jelenti a sakkatalógusba.

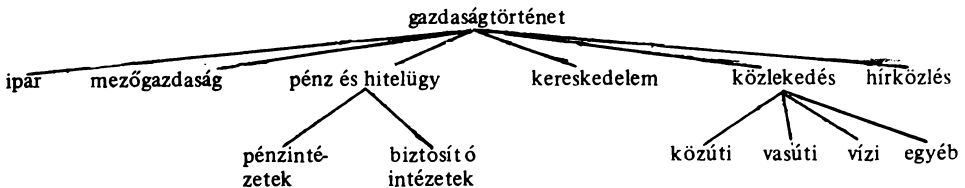
A szakrendszer két egymástól elkülönülő formai csoportra bontja a dokumentumokat: történeti forrásokra (jelölése; *Font.*, a latin *fontes* szóból), és történeti feldolgozásokra (jelölése; *Mon.*, a monográfia szóból). A források csoportosítása forrástípusonként történik (pl. elbeszélő források, iratkiadványok stb.).

Alapvető különbség figyelhető meg az ETO-val szemben a rendszerezés második fázisában. Az országonként elrendezett dokumentumok a következőkben nem időrendi, hanem történettudományi területek szerint rendeződnek. A tudományterületek a következők (zárójelben a szakrendszerben használatos római szám):

- segédkönyvek (Mon I)
- általános történet (Mon II)
- gazdaságtörténet (Mon III)
- társadalomtörténet (Mon IV)
- politikátörténet (Mon V)
- jogtörténet (Mon VI)
- művelődéstörténet (Mon VII)
- egyháztörténet (Mon VIII)
- nemzetiségek (Mon IX)
- gyarmatosítás (Mon X)
- rokontudományok (Mon XI)
- szépirodalom (Mon XII)

A felosztásból az első pillantásra is levonható következtetés, hogy a rendszer több nézőpontot is elegyít: *formai* aspektust (Mon I), a történettudomány szokásos ágazati felosztását (Mon II–Mon VIII), és a négy utolsó csoport esetében az ezekben a kategóriákba nem illeszthető, de igen jelentős tartalmat fedő újabb területeket (Mon IX–Mon XII).

A kategóriák természetesen tovább tagozódnak; így például a gazdaságtörténet:

Harmadik rendezési szemponttá vált az *idő* szerinti felosztás. Az időrend csupán az egyes tudományterületeken belül érvényesül, mégpedig századonkénti tagolásban. Hosszabb időszakot felölelő dokumentumok esetében a besorolás alapjául mindig a kezdő dátum szolgál.

A szakrendszerben megtalálható a tér–tudományterület–idő hármasszempontrendszer, az egyes kategóriák felosztása azonban nem mindig egyértelmű és egyenletes.

– A földrajzi tényező szempontjából a szakrendszer erőssége, hogy az egyes országokon belüli kisebb-nagyobb területeket, részegységeket egyértelműen és visszakereshetően tárja fel. Betűrendben megtalálható az egyes megyékre, városokra, falvakra, sőt várakra vonatkozó irodalom is. Ugyanakkor azonban a fentebb említett név- és államhatárváltozások problémákat okozhatnak a visszakeresésben.

– A tudományterületek szerinti felosztás a történettudomány mai állása szerint kissé túlhaladott, részletezésük nem egyenletes, és a szakrendszer bővítésére, javítására

az adott körülmények között vajmi kevés lehetőség nyílik. Az a tény, hogy a szakrendszert történészek alkották meg, tájékoztatási munkában járatos könyvtáros közreműködése nélkül, ma már több szempontból érezteti visszahúzó hatását. A szakrendszerek alapvető követelménye az egyértelműség nem érvényesül kellőképpen, a szakozó számára több esetben választási lehetőség adódik a hasonló tartalmú dokumentumok hovatartozásának eldöntésekor. Jelen esetben ez nem csupán azt jelenti, hogy egy dokumentum a szakrendszerben több helyen felbukkan (ami önmagában nem lenne baj), hanem azt is, hogy egyes általánosabb kategóriák ugyanolyan érvénnyel helyettesíthetők egy másik hasonlóval. (Pl. Mon/V/C/1 = belpolitika, Mon/V/C/5 = a belpolitika fő kérdései.) Ez bizonytalanságot, szóródást, párhuzamosságot idéz elő a szakkatalógusban.

– Az időrendi felosztás hátránya, hogy csupán az évszázadokat vette tekintetbe, így a konkrét események csak egy nagyobb dokumentumkör áttekintése után válnak hozzáférhetővé.

A történeti bibliográfiák szakrendszerei

Annak ellenére, hogy a megjelent magyar történeti bibliográfiák között kétségtelenül léteznek szemléleti különbségek, egy szempontból párhuzamot vonhatunk közöttük: alapstruktúrájuk mindenkor a történettudomány immanens felosztását igyekszik követni. Ebből következően alapvetően a tér–idő síkok alkotják bibliográfiáink vázát (természetesen funkciójuktól, választott (rész)területüktől, témájuktól függő hangsúlyeltolódásokkal). Általában e vázon belül, annak alárendelve kapcsolódik be a harmadik megközelítési szempont: a tudományterületek szerinti felosztás.

Mivel e három hozzáférési sík szerepe nem különbözik döntően a fentebb ismertett két szakrendszertől, vizsgáljuk meg, milyen újabb hozzáférési lehetőségekre találhatunk példát a bibliográfiák alapján.

Választott példám a Századokban évente megjelenő, a kurrens magyar szakirodalmat feldolgozó történeti bibliográfia, amelynek mai felépítése hosszú évek folyamán kialakult, egységes rendszert alkot, s ilyen szempontból – véleményem szerint – tipikusnak mondható.

Újabb szempontjainkat most nem a tér–idő által meghatározott szerkezeti egységben keressük, hanem a bibliográfia általános részében. A Századok bibliográfiájának „Általános munkák” elnevezésű fejezete szintén egy hagyományos, több bibliográfiában megtalálható tematika alapján épül fel, s terjedelme – a három utolsó év átlagát véve – a teljes bibliográfia oldalszámának kb. 20 százaléka. Ehhez járul még a földrajzilag meghatározott, de az időkategóriák közül kiemelt „Magyarország története. Általános rész”, és az „Egyetemes történelem. Általános munkák” című két fejezet, amelyek a bibliográfia összterjedelmének kb. 16%-át teszik ki. (E két fejezetben bennefoglaltatnak az általános történetre vonatkozó források is.) Tehát a bibliográfia anyagának közel egyharmada esik kívül azon a struktúrán, amellyel – az előzőekben foglaltak szerint – jó megközelítéssel leírható egy történelmi dokumentum tartalma. (Becslésünkben azért 25–30%, s nem 36% ez a csoport, mert a magyar történelemre vonatkozó általános munkák egy része nem az időrendnek van alárendelve, hanem a történettudományi területekhez sorolandó.)

Nézzük azonban a bibliográfia e fejezeteinek felosztását. Maga az a körülmény, hogy egy ilyen mennyiségű anyag nem illeszthető be az alapstruktúrába, szükségessé tesz további rendezési szempontokat. A Századokban 1982-ben megjelent magyar történeti bibliográfia általános részének felosztása a következőképpen fest:

Mint látható, valamennyi kategória besorolható a formai vagy a tárgyi–tartalmi szempontú megközelítés valamelyikébe (esetleg mindkettőbe).

A *formai* felosztás a történettudomány területén (is) olyannyira fontos, hogy szakrendszer nehezen képzelhető el e kategóriák nélkül. (Természetesen az ETO és a TTI szakrendszere is tartalmaz formai elemeket.) Elsősorban az alapvető történettudományi segédletek, segédkönyv–típusok műfaji megkülönböztetése a cél azokban az esetekben, ahol a műfaj a dokumentum domináns jegyeként (és ebből következően visszakeresési szempontként) jelentkezik. Formai kategóriaként fogható fel a „kongresszusok, konferenciák”, és a „társadalomtudományi–történettudomány szervezetek” elnevezésű két csoport is, amelyek – jóllehet nem szigorúan vett műfaji kategóriák – a történettudományi „közélet” keretei felől nyitnak utat a tartalomhoz. (Bizonyos szempontból szintén formai kategóriának tekinthető a források csoportja is, ez azonban – a korábban vázolt okok miatt – e bibliográfiában is különválasztva jelenik meg.)

Az általános részben található csoportok másik részét a *tartalmi–tárgyi* ismérv alapján különíthetjük el. E kategóriák a dokumentumok tartalmi jegyei alapján alakultak ki és meglehetősen heterogén területeket ölelnek fel. Tulajdonképpen a tudományterületek szerinti felosztás elemeit ismerhetjük fel bennük, (anélkül, hogy a bibliográfiában elfoglalt helyük alapján következtethetnénk a tudományterületek struktúrájában játszott szerepükre).

A *tárgyi–tartalmi* feltárás jelenlétét valamennyi történeti bibliográfiánkban felfedezhetjük. A tudományterület (illetve annak részegységei) szerinti és a tárgyi felosztás tartalmukat tekintve közelítenek egymáshoz. Alapvető különbségük a feltárás módjában rejlik.

A tárgyszórendszerek

A tárgyszavas feltárás struktúrája az eddig ismertetett szakrendszerektől erősen különbözik. A három (formaival együtt négy) megközelítési sík „tisztá” tárgyszavas feltárás esetén eggyé olvad a tárgyszavak mechanikus betűrendjében. Ebből következik, hogy a tárgyszórendszerben való keresés más jellegű hozzáférést biztosít: elsősorban a célra orientált (tényekre, adatokra irányuló) felhasználói igényeket elégíti ki, gyorsan és – átgondolt felépítés esetén – jó hatásokkal. Mivel az egyes tárgyszavak kapcsolataik feltűntetése nélkül követik egymást, igen nagy szerepe van a helyes terminológiának, a szinonímák és kváziszinonímák kiszűrésének, a következetes utalórendszernek. Nagy előnye a tárgyszórendszereknek, hogy a hierarchikus struktúrába nem illeszthető, vagy azok túlburjánzásához, áttekinthetetlenségéhez vezető speciális tartalmú fogalmak is helyet kaphatnak bennük.

A tárgyszórendszerek kézi szerkesztésű változatai ritkábban jelennek meg tiszta formában: a bennük való tájékozódást esetenként a tárgyszavakon belül tematikus felosztás is segíti. E felosztás történhet az időrendi és a földrajzi metszet, illetve tárgy szó specifikus relációi szerint. A szakrendszerekkel szemben itt megfordul a tájékozódás iránya: a tartalmi jegyek (tárgyszavak) egymásutánja adja az alapsíkot, a további ismérvek csak ennek alárendelve jelentkeznek. A tárgyszavas (lineáris) és a hierarchikus struktúra ilyen jellegű keveredése leginkább a tárgyszókatalógusokra jellemző.

Kizárólag egy síkban nyújtanak tájékoztatást a különböző *tárgyszójegyzékek*, *indexek*. Ezeknek nem célja a történettudomány strukturális jegyeihez való igazodás, sokkal inkább a gyors, célra orientált tájékoztatást szolgálják. A történettudományi tájékoztatás területén jelentőségükhöz mérten egyelőre sajnálatosan csekély szerep jut ezeknek a formáknak, pedig a gyorsaságnak, a szakirodalom naprakész figyelemmel kísérésének fontossága e tudomány területén is egyre inkább előtérbe kerül. Az indexjellegű kiadványok háttérbe szorulását a gépesítés alacsony foka és az ezzel a témával foglalkozó könyvtáros szakemberek hiánya mellett a történész-szakma részéről megnyilvánuló ellenérzések is magyarázzák. Ezek gyökereinek, összetevőinek feltárása egy külön tanulmány témája is lehetne. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy a kutatók vizsgolásában döntő szerepe van az indexek egysíkú felépítésének: egyfelől a részükről gyorsan, csekély ráfordítással megszerzett információk nem tárják fel a továbblépés lehetőségeit, önmagukban nem illeszthetők be a fogalmak viszonylatrendszereibe, másfelől a földrajzi és/vagy időrendi áttekintésre sem alkalmasak. Ennek ellenére használatuk pótolhatná azt a hiányt, amelyet a történelmi tájékoztatásban napjainkban tapasztalhatunk főleg a kurrens külföldi szakirodalom analitikus feltárása, illetve az erről való gyors informálás területén.

A történettudományi tájékoztatás fejlesztésének lehetőségei

A különböző feltárási eszközök – struktúrájuk, illetve az általuk nyújtott hozzáférési lehetőségek szerinti – vizsgálata két következtetés levonására ad alkalmat:

1. A hagyományos katalógusokban és bibliográfiákban alkalmazott szakrendszerek nem képesek kellő mértékben kielégíteni a kutatók szakirodalmi igényeit nehézkes kezelésük, illetve merev struktúrájuk miatt.
2. A tudományos tájékoztatás nem szakadhat el az általa szolgáltat tudománytól, visszakereső rendszerének figyelemmel kell lennie annak jellegzetességeire és a belőlük fakadó felhasználói igényekre.

Vizsgálódásunk alapján megállapíthatjuk, hogy a történettudományi tájékoztatásnak feltétlenül szüksége van egy, a történettudományra jellemző tér–idő–tudományterület (tárgy) szerinti hozzáférést és az információkhoz való hozzáférést lehetővé tevő, bővíthető, információtároló és visszakereső rendszerre. Ez a távoli cél egy majdani történettudományi teaurusz elkészítésével látszik elérhetőnek.

A teauruszban szereplő deskriptorcikkeknek tartalmazniuk kell a legfontosabb szemantikai kapcsolatokat (a deskriptorok és nemdeskriptorok, illetve a deskriptorok egymás közötti kapcsolatait). A teaurusz jelentéskör szerint csoportosított részében szakterületek, fogalmi kategóriák (fazetták) szerint bontható le az anyag, a hierarchikus részben pedig egy-egy kapcsolattípus alapján láncszerűen jelennek meg a közvetlenül egymáshoz kapcsolódó deskriptorok. Speciális fazettarendszer kidolgozása szükséges a területi és időbeli összefüggések egyértelmű feltárására. Ehhez nagy segítséget nyújthatnak az ETO korszerűsítésén dolgozó FID/C/92/99 bizottság vonatkozó irányelvei.

A teaurusz – szemben az egyéb osztályozási rendszerekkel – mind szókinccs tekintetében, mind strukturálisan könnyebben bővíthető, és rugalmasabban képes a tudomány fejlődésének követésére. Struktúráját nem egy felülről meghatározott merev rendszer szabja meg, – amely gyakran tartalmaz be nem illeszthető kivételeket – hanem a deskriptorok közötti szabályozott kapcsolatok: struktúrája tehát „alulról” épül fel.

A történettudományi teaurusz elkészítése optimális esetben is évekig húzódhat. Ezért első lépésben csupán a történeti Magyarország területére vonatkozó szókészlet gyűjtése és feldolgozása látszik célszerűnek. Az egyes szakterületek, korszakok kutatóinak bevonása a szerkesztés munkálataiba biztosíthatná a teaurusz magas szakmai színvonalát. Ugyanakkor a történészek számára is hasznos lenne a fogalmak szabványosításával való foglalkozás: a fogalmak kijelölése, kapcsolatrendszereik tisztázása egyrészt fontos szerepet játszhat a terminológia egységesítésében, másrészt a deskriptorok rendszerezésekor eddig esetleg figyelmen kívül hagyott összefüggésekre derülhetne fény. A munkálatok alapvető feltétele a számítógépes bázis megteremtése.

A számítógép segítségével elkészülő teaurusz s a számítógépes feldolgozáson alapuló szolgáltatások segítségével nagy lépést tehetnének a történettudományi tájékoztatás lemaradásának leküzdése felé.

IRODALOM

1. **BABICZKY Béla:** Szemléletváltás az ETO jelzetszerkesztésében. = Könyvtári Figyelő, 1985. 1. sz. 17–27. p.

2. BERLÁSZ Jenő: A történettudományi tájékoztatás segédkönyvei. [Közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1975. 108 p.
3. BORSOS Istvánné: A tudományos tájékoztatás néhány számítógépes típusának elemzése és a szolgáltatások célszerű alkalmazásának lehetősége a társadalomtudományokban, különös tekintettel a történettudományra. 26 p. 6 mell. [Kézirat].
4. 2. FID/C 92/99: History. State of the art report, November 1982. Roskilde, 1982. 18 p.
5. KOSÁRY Domokos: A (történeti) bibliográfia fejlődése. In: – –: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. Közread. a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete. Bp., Tankönyvkiadó, 1970. 33–41. p.
6. SCHLANGER László: A tezaurusépítés számítógépes segítése. [Közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp., NPI, 1983. 220 p.

A LISA OPTIKAI LEMEZEN. A LISA (Library Information Science Abstracts) sikerrel fejezte be kísérleti programját, amelynek során az 1984-es év anyagát CD-ROM (Compact Disk – Read Only Memory) optikai lemezre rögzítette. A tervek szerint 1986 közepéig a teljes LISA adatbázis optikai lemezre kerül. A lemez használatához egy IBM-kompatibilis mikroszámítógép, egy CD-ROM olvasó és speciális szoftver szükséges, – ezek szállítását a rendszert kidolgozó Silver Platter cég vállalja. A szoftver tárgykör, folyóiratcím, nyelv, kiadási év és osztályozási jelzet szerinti keresést tesz lehetővé. 1 db CD-ROM lemezen 552 megabyte-nyi információ tárolható, így az egész adatbázis egyetlen lemezen elfér. Az előfizetési feltételek kedvezőbbnek tűnnek, mint az online keresés díjai: egyéves előfizetés ellenében a használó évente négyszer megkapja a teljes, aktualizált adatbázist, amelyet korlátlanul használhat, s nem függ az online keresés használati idő szerinti díjaitól. (N.I.)